Privata pensionssystem

Deras betydelse för rimliga och hållbara pensioner

Europeiska kommissionen

Denna publikation stöds genom EU:s program för sysselsättning och social solidaritet (2007–2013). Programmet administreras av Europeiska kommissionens generaldirektorat för sysselsättning, socialpolitik och lika möjligheter. Det inrättades för att ge ekonomiskt stöd till förverkligandet av EU:s social- och sysselsättningspolitiska mål enligt den sociala agendan i syfte att bidra till att förverkliga målen i Lissabonstrategin på dessa områden.

Programmet löper under sju år och riktar sig till alla aktörer som kan bidra till att utforma lämplig och effektiv lagstiftning och politik när det gäller sysselsättning och socialpolitik i de 27 EU-länderna, Efta/EES-länderna, EU:s kandidatländer och de länder som ännu inte är kandidatländer.

Syftet med Progress-programmet är att stärka EU:s stöd till medlemsstaternas åtaganden och insatser för att skapa fler och bättre arbetstillfällen och bygga ett samhälle som präglas av ökad sammanhållning. Progress kommer därför att vara viktigt när det gäller

- att ge analyser och policyrådgivning inom de områden som programmet omfattar,
- att övervaka och rapportera om genomförandet av EU:s lagstiftning och politik inom de områden som programmet omfattar,
- att främja överföring av strategier, lärande och stöd mellan medlemsstaterna avseende EU:s mål och prioriteringar, och
- att vidarebefordra synpunkter från berörda aktörer och samhället i stort.

Mer information:
http://ec.europa.eu/progress

Privata pensionssystem

Deras betydelse för rimliga och hållbara pensioner

Europeiska kommissionen

Generaldirektoratet för sysselsättning, socialpolitik och lika möjligheter

Enhet E.4

Manuskriptet färdigställdes i december 2009

Varken Europeiska kommissionen eller någon annan part som verkar i kommissionens namn kan ta ansvar för hur informationen i denna publikation används.

© foton 123RF

För att använda foton som inte omfattas av upphovsrätt tillhörande Europeiska unionen måste tillstånd först inhämtas från innehavaren/-arna av upphovsrätten.

Europe Direct är en tjänst som hjälper dig att
få svar på dina frågor om Europeiska unionen.

Gratis telefonnummer (*):
00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Vissa mobiltelefonoperatörer tillåter
inte 00 800-nummer eller avgiftsbelägger dem.

En stor mängd övrig information om Europeiska unionen är tillgänglig på Internet via Europa-servern (http://europa.eu).

Kataloguppgifter och en sammanfattning finns i slutet av publikationen.

Luxemburg: Europeiska unionens publikationsbyrå, 2009

ISBN 978-92-79-15201-6
doi:10.2767/15045

© Europeiska unionen, 2010
Kopiering tillåten med angivande av källan.

Printed in Belgium

Tryckt på papper som blekts utan elementärt klor (ECF)

INNEHÅLL

Inledning 4

Privata pensionssystem 6

Privata pensionssystem spelar en allt större roll 6

... men denna roll är mångsidig 7

Att säkerställa tillräcklighet i fonderade, privat hanterade pensionssystem . . . 10

Täckning och premienivåer 10

Pensionsnivåer: ett riskfyllt företag 11

Att hantera riskerna med avbrott i karriären 12

Risken med livslängd: utbetalningsfasen 14

Bara livräntor skyddar mot risken med lång livslängd 15

Balansering av de finansiella riskerna 16

Balansering av risk, säkerhet och rimlig kostnad 17

Skydd av ersättningsnivåerna 17

Påverkan från avgifter och kostnader 18

Övre gränser för avgifter 18

Bättre ekonomisk utbildning behövs 19

Att främja ekonomisk utbildning 19

Förbättrad information 20

Påverkan från skattepolitiken 20

Fördelarna med skattemässiga incitament är osäkra 20

Bättre övervakning behövs 22

Krisens påverkan 24

Slutsatser 26

Inledning

För att bemöta utmaningen med den åldrande befolkningen arbetar Europeiska kommissionen och Kommittén för socialt skydd tillsammans med medlemsstaterna för att stödja, övervaka och utvärdera den påverkan reformer i pensionssystem har på de dubbla målsättningarna att utveckla rimliga pensioner och säkerställa pensionssystemens långsiktiga hållbarhet. Under sitt arbete med att uppnå de överenskomna gemensamma målen för pensionerna har Kommittén för socialt skydd granskat de flesta aspekter för politikens utmaningar när det gäller lagstadgade, offentligt förvaltade system som finansieras enligt fördelningsprincipen ("pay-as-you-go"). Detta är positivt utifrån det faktum att merparten av inkomsten för dagens pensionärer tillhandahålls av den här typen av system. Detta är även fallet även i det fåtal länder (till exempel Danmark, Irland, Nederländerna och Storbritannien) där den privata sektorn fått en viktig officiell roll i den totala pensionen redan från början.

De senaste tio åren har emellertid ett stort antal medlemsstater, som en del i reformer för att stärka hållbarheten i pensionssystemen, försökt att engagera icke-statliga organisationer och enskilda medborgare mer direkt i pensionssystemet genom att ge förfinansierade, privat förvaltade system en större framtida roll.

Aspekterna förfinansiering och skatteutgifter i pensionssystemen har växande ekonomisk betydelse och har därmed fått alltmer uppmärksamhet från myndigheter med ansvar för finansmarknader och finansiella tjänster eller för offentlig budget. För Kommittén för socialt skydd, däremot, är det i första hand relevant att titta närmre på hur fonderade, privat förvaltade pensionssystem bidrar till tillräckligheten och hållbarheten i pensionssystemen, och att mer specifikt belysa några viktiga problem i fonderade och privat hanterade system som måste övervinnas om dessa ska fungera bra som medel för socialt skydd.

I april 2008 antog Kommittén för socialt skydd en rapport med resultaten från den egna studien "Privately managed funded pension provision and their contribution to adequate and sustainable pensions". Rapporten var riktad mot medlemsstaterna och försökte belysa några av de erfarenheter som gjorts om privata, fonderade pensioner.

Rapporten fokuserade främst på de potentiella risker vid full tillräcklighet som är förbundna med förfinansiering, men de aktuella problemen med privata pensioner är mycket mer vittomfattande och tenderar att samlas kring grundläggande hållbarhet. Den plötsliga minskningen i det bokförda värdet hos pensionsfondtillgångar med 15–35 procent som orsakades av finanskrisen under sista kvartalet 2008 har tydligt visat några av de grundläggande sårbarheterna i förfinansiering som finansieringsmedel och allvarligt försvagat allmänhetens förtroende för privat förvaltade pensionssystem.

Att återställa systemen till solvens och samtidigt undvika möjligheten att sponsorer (arbetsgivare, fackförbund, medlemmar) drar sig ur eller att subventioner reduceras (skattekostnader) har blivit nyckelprioriteringar när systemens själva överlevnad kan komma att hotas. Uppenbart är att ekonomisk återhämtning, inklusive på finansmarknaderna, kommer att avgöra mycket av möjligheten att återställa solvensen. Men det kommer också att krävas en stärkning av de mekanismer som låter pensionssystem bättre absorbera ekonomiska chocker genom att fördela kostnaderna mellan alla intressenter. Likaledes kommer ändringar i systemens utformning och investeringsstrategier att ofta vara nödvändiga för att minska riskexponeringen för pensionsspararna.

I denna broschyr vill vi belysa några av huvudproblemen som måste övervinnas för att privat förvaltade, förfinansierade system ska lyckas utgöra det viktiga bidrag till rimliga och hållbara pensioner som många medlemsstater föreställer sig.

Rimliga och hållbara pensioner

Pensionernas rimlighet avser deras förmåga att förhindra fattigdom och social utslagning i ålderdomen samt att upprätthålla en anständig levnadsstandard för pensionärer så att de kan ta del av det ekonomiska välståndet i landet och delta i det offentliga, sociala och kulturella livet. För att pensioner ska vara socialt och politiskt hållbara, måste de vara rimliga, och för att pensioner ska kunna fortsätta vara rimliga måste de vara ekonomiskt hållbara, alltså möjliga att finansiera utan att undergräva finansieringen av andra nyckelaspekter i ett hållbart samhälle. Rimliga framtida pensioner kräver att pensionssystemen finansieras på ett hållbart sätt mot bakgrund av den snabbt åldrande befolkningen. Rimlighets- och hållbarhetsaspekterna är följaktligen oupplösligt förenade när det gäller pensioner.

Privata pensionssystem

Pensionssystemen skiljer sig åt i stor utsträckning mellan de olika medlemsstaterna med betydande skillnader inte bara i struktur utan också i den terminologi som används. Men i breda ordalag kan enskilda medborgare få ut pensionsinkomst från

(1) lagstadgade socialförsäkringssystem,

(2) yrkespensionssystem kopplade till anställningskontrakt och mestadels baserade på kollektiva överenskommelser,

(3) individuella pensionssparkontrakt med leverantörer av finansiella tjänster, kopplade till frivilliga, individuella beslut.

I den här broschyren omfattar termen ”privata pensionssystem” alla förfinansierade system som förvaltas privat. Det omfattar både

> alla lagstadgade (obligatoriska) fullt finansierade system – som andra skiktet i lagstadgade system där bidrag från socialförsäkringen delas upp på individuella konton som förvaltas privat,

> tilläggsfinansierade (frivilliga) system – alla yrkespensioner, inklusive bokföringsmässiga avsättningar samt individuella sparanden för pensionsändamål, i synnerhet pensionssparande. Med andra ord täcker det inte reservmedel som ackumuleras inom offentliga fördelningssystem (”pay-as-you-go”) eller individuellt långsiktigt sparande som inte sker specifikt för pensionsändamål.

Privata pensionssystem spelar en allt större roll ...

I de flesta medlemsstater organiseras en övervägande del av pensionerna inom den offentliga sektorn, med märkbar inverkan på de offentliga finanserna. Fram till det tidiga 1990-talet spelade privata pensionssystem en betydande roll endast i pensionssystemen i Danmark, Irland, Nederländerna, Sverige och Storbritannien, där de offentliga fördelningssystemen inledningsvis begränsades till grundläggande enhetspensioner för alla, vilket sporrade framväxandet av privata system, både i form av kollektiva yrkespensioner och individuella pensionsförsäkringsavtal. Under de senaste tio åren med pensionsreformer för att möta den åldrande befolkningen har ändå många fler länder utökat vikten av befintliga privata system eller introducerat nya element av förfinansierade, privat förvaltade pensioner i sina pensionssystem. Typiskt sett har detta gjorts för att antingen förbättra den övergripande rimligheten i pensionssystemet genom att lägga till privata komponenter inom ramen för offentliga pensioner eller för att kompensera för minskningar i de offentliga systemens framtida ersättningssiffror som ett resultat av reformer. Andra orsaker som togs upp av medlemsstater med en betydande andel av – eller som rör sig mot att alltmer förlita sig på – privat finansiering i sina system innefattar önskan att diversifiera försörjningen, slå ett slag för större urval, förbättra öppenheten och utveckla

större individuellt ansvar. Traditionellt sett har privata pensioner varit godtyckliga och frivilliga i linje med deras karaktär som ersättning (yrkespensioner) eller individuella köp och besparingar. Men allteftersom privata system har fått större officiell roll för pensionssystemen har den offentliga regleringen ökat och gradvis minskat dessa ursprungliga kännetecken som gjorde dem särskilt diskutabla som medel för socialt skydd, eftersom de ofta resulterade i splittrad täckning och ojämlika och osäkra förmåner.

När ett antal medlemsstater (Estland, Lettland, Litauen, Ungern, Polen, Rumänien, Slovakien och Sverige) nyligen omformade sina lagstadgade system genom att införa en obligatorisk komponent bestående av fonderade, privat förvaltade pensioner för att komplettera den traditionella lagstadgade ofonderade nivån skapade de en helt ny blandning av offentlig reglering och privat förvaltning i europeiska pensioner, även om övergången i de flesta av fallen ännu inte är slutförd och vissa viktiga policybeslut ännu ska fattas.

... men denna roll är mångsidig

Den roll privata pensionssystem för närvarande spelar skiljer sig mycket åt mellan de olika medlemsstaterna, inte bara vad gäller deras bidrag till pensionärers totala inkomst, utan också vad gäller täckningsnivåer för aktiva medlemmar, systemens mognad och storleken på ansamlade medel. Som tabellen nedan visar kan medlemsstaterna i stort sett delas in i fyra kategorier när det gäller hur och i vilken utsträckning de använder privata system.

Frivilliga täckningsgrader efter inkomstdeciler

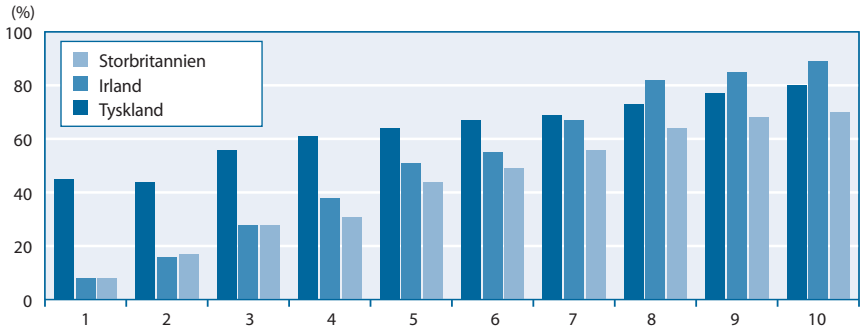

Källa: OECD "Coverage of funded pension plans" [DAF/AS/WD/PEN(2007)].

Användning av privata pensionssystem inom EU

Medlemsstaterna kan delas in i fyra kategorier, dvs. de som	Exempel
använder ytterst lite privat finansiering och som inte har för avsikt att ändra detta även om det har förekommit marginell ökning inom täckningen från privata system.	Spanien, Frankrike, Luxemburg, Malta
alltid har baserat en del av pensionslöftena på privata, fonderade system, men där rollen hos dessa system har ökat och fortfarande utvecklas. Fördelningssystem ger effektivt skydd mot pensionärsfattigdom, men de kommer inte nödvändigtvis att säkerställa full och rimlig pension i bemärkelsen ersättningsinkomst, varför de kombineras med privata, fonderade system.	Danmark, Irland, Nederländerna, Sverige (*), Storbritannien
nyligen har omformat sina lagstadgade system genom att ta med en nivå obligatoriska fonderade, privata pensionssystem och finansierar dessa genom att föra över delar av den totala pensionsinsatsen från fördelningssystemet. I de flesta av dessa länder är det redan fastställt att betydande delar av de framtida pensionerna ska baseras på dessa system som förväntas bidra till att undvika fattigdom samt ge en adekvat inkomstersättning.	Bulgarien, Estland, Lettland, Litauen, Ungern, Polen, Rumänien, Slovakien, Sverige (*)
har inkomstrelaterade pensioner inom socialförsäkringssystemen som fungerar enligt fördelningsprincipen men som nu för över delar av löftet om tillräckliga pensioner till en utvidgning av befintliga eller nyskapade förfinansierade, privata pensionssystem.	Belgien, Tyskland, Italien, Österrike

(*) Sverige ingår i två av kategorierna.

Hur mycket privata pensionssystem för närvarande bidrar till pensionärers inkomst varierar i stor utsträckning mellan de olika EU-länderna. Frånvaron av överenskomna åtgärder, tillsammans med det faktum att systemen skiljer sig så mycket åt, samt möjligheten till dubbel beräkning (när täckning från olika källor läggs ihop), innebär att det för närvarande inte finns några enkelt jämförbara internationella dataunderlag inom detta fält. Det är därför svårt att på ett korrekt sätt avgöra täckning och premienivåer.

I de allra flesta medlemsstaterna kommer den övervägande delen av pensionärers inkomst från lagstadgade, offentligt förvaltade fördelningssystem. Eftersom privata system kompletterar pensionärers inkomst återspeglar deras betydelse i viss utsträckning graden av ersättning från den offentliga fördelningsbaserade pensionen. Men där de inte gör det, är det helt enkelt föreskrivna faktorer – omfattningen av skatteutgifter och andra subventioner samt arbetsmarknadssystemets karaktär (avgörande för spridningen av sysselsättning) – som påverkar deras utbredning på betydande sätt.

Eftersom många förfinansierade system har införts under de senaste tio åren, och eftersom sådana system behöver 30 till 40 år (alltså längden på en yrkeskarriär) för att mogna, så det är knappast förvånande att bidraget i de flesta medlemsstater från privata pensioner till inkomsten hos pensionärer i dag är rätt begränsad. Även i de länder där dessa system är som mest utvecklade bidrar

de för närvarande med som mest en tredjedel av pensionärers totala inkomst. Detta beroende på att de endast täcker en begränsad del av dagens pensionärer och att de flesta system ännu inte är mogna. Kartan nedan visar att deras roll är blygsam eller nästan försumbar, men att den kommer att bli större i ett antal länder som ett resultat av nyligen genomförda reformer.

Hur mycket privata pensionssystem bidrar varierar inom EU

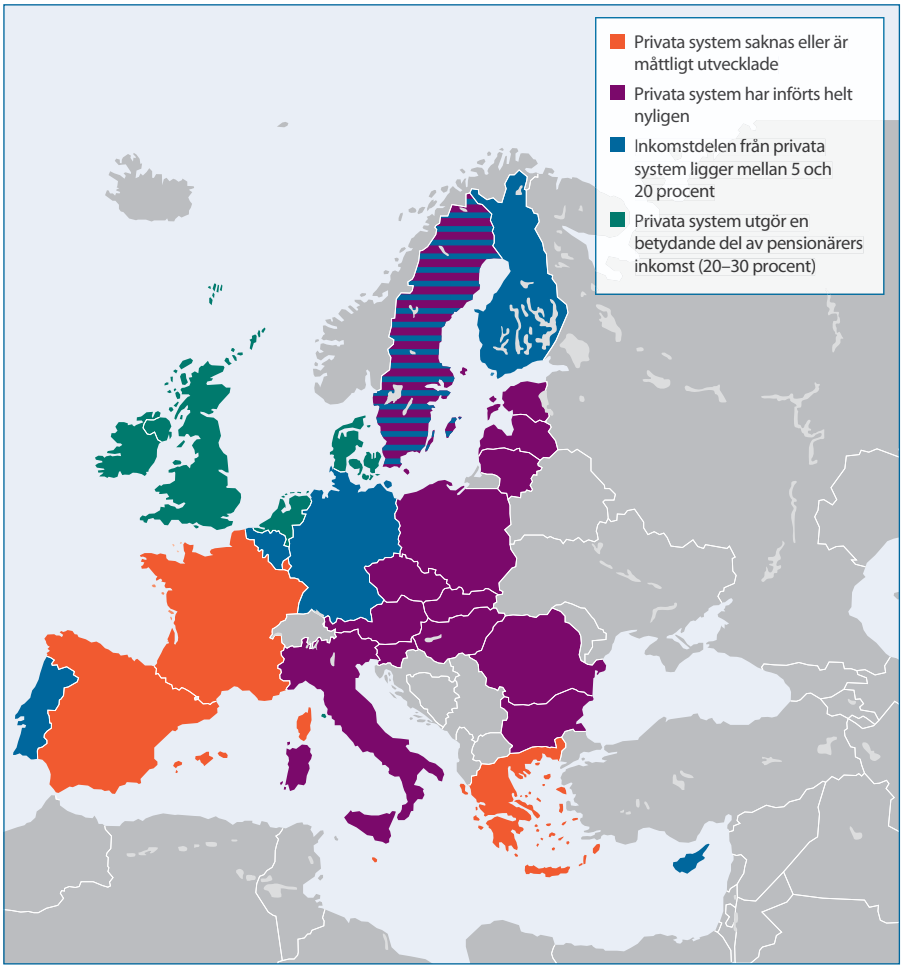

Att säkerställa tillräcklighet i fonderade, privat hanterade pensionssystem

När en regering ger förfinansierade, privat förvaltade system en avgörande roll i pensionssystemet måste den ta hänsyn till viktiga sårbarheter i det sociala skyddet när systemet utformas. Dessa sårbarheter omfattar aspekter som täckning och premienivåer, hantering av de åtskilliga risker som är kopplade till insamlings- och utbetalningsfaserna, vilken inverkan avgifter och behovet av information har, ekonomisk utbildning och övervakning av hur systemet fungerar. Dessa problem måste lösas för att privata system på ett fullt tillförlitligt sätt ska kunna medverka till tillräckligheten för pensionspaketet som helhet.

Täckning och premienivåer

Hur mycket privata pensionssystem bidrar till pensionärers inkomst återspeglar premienivåerna, täckningen hos dessa system, deras mognadsgrad (alltså andelen pensionärer med en fullgjord yrkesbana som täcks av systemet) och deras vikt inom pensionssystemet.

Täckning och premienivåer för privata system bör återspegla deras avsedda roll inom det övergripande pensionssystemet. Om de är avsedda att vara eller bli en väsentlig del av pensionsinkomsterna för hela befolkningen måste täcknings- och premienivåerna vara höga. Om de är ett komplement till andra allmänna pensioner för att säkerställa liknande ersättningssiffror för alla, behöver kanske täckningen endast inriktas på vissa befolkningssegment. Om täckningen är valfri för sponsorer och frivillig för medlemmar är det minst troligt att unga och lågavlönade arbetstagare täcks, samtidigt som det är mest troligt att just unga och lågavlönade har avbrott i sina premieinsatser.

Beräknad insats från lagstadgade fonderade, yrkesrelaterade och frivilliga pensionssystem till pensionärers inkomst under 2006 och 2046 (procent av teoretiska ersättningssiffror)

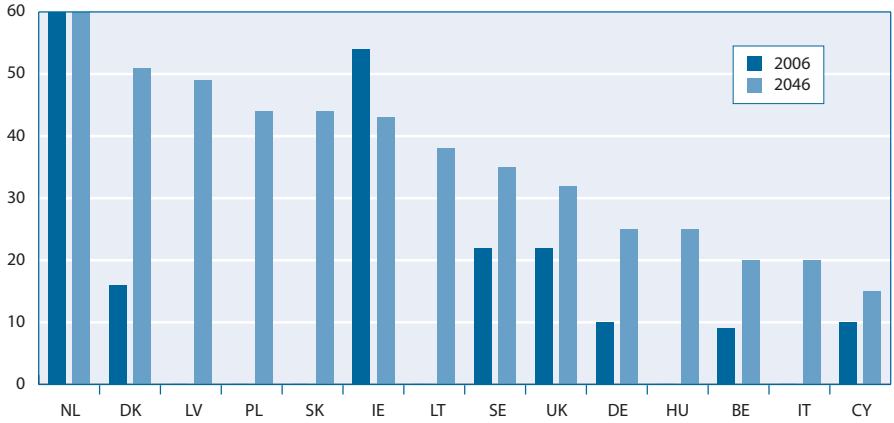

Källa: Kommittén för socialt skydds studie från 2008 ”Privately managed funded pension provision and their contribution to adequate and sustainable pensions”, tabell 7.

Pensionsnivåer: ett riskfyllt företag

Tillräckligheten hos pensionsersättningar i förfinansierade pensionssystem som finansieras genom ömsesidiga bidrag är föremål för ett antal ovisshet er och risker. De som täcks av systemet kan få avbrott i sina inbetalningar till pensionen till följd av avbrott i arbetslivet på grund av sociala händelser som arbetslöshet, sjukdom, föräldraskap eller omvårdnadsförpliktelser (social risk). De kan ”överleva” sitt kapital (livslängdsrisk), inflationen kan urholka framtida pensioner (inflationsrisk) och avkastningen kan bli oväntat låg eller negativ (finansiell risk). Vidare är den kombinerade effekten av dessa risker större än summan.

Att hantera riskerna med avbrott i karriären

De flesta pensionssystem har traditionellt sett utformats för män som haft långa heltidskarriärer som familjeförsörjare. Kvinnors pensionsbehov uppfylldes via männens bidrag eller, efter makens död, via änkepensioner, kompletterade med barnbidrag. Denna strategi återspeglas fortfarande i de grundläggande principerna i många pensionssystem, även om medlemsstaterna gradvis anpassar sina system i enlighet med befintlig gemenskapslagstiftning och mot bakgrund av att kvinnor i högre utsträckning är aktiva på arbetsmarknaden, samt strävan efter större jämställdhet mellan könen.

I system där ersättningen är tätt knuten till insatsen väcker avbrott i karriären, med avbrott eller avsevärda sänkningar av pensionsinsatsen, oro inför pensionernas framtida tillräcklighet. Grupper som tenderar att ha fler avbrott i karriären på grund av familjeförpliktelser påverkas särskilt mycket. Kvinnor, lågutbildade och lågavlönade kan vara särskilt utsatta.

En jämförelse mellan förmånsbestämda system och premiebestämda system

Riskerna för förmånstagarna i ett finansierat, privat förvaltat pensionssystem skiljer sig märkbart åt beroende på om det är utformat som ett förmånsbestämt system (FB) eller ett premiebestämt system (PB). I ett FB-pensionssystem bärs den finansiella risken och livslängdsrisken av systemets sponsor. Ersättningarna till medlemmarna fastställs vanligen utifrån en formel kopplad till medlemmarnas löner och anställningens längd. Som jämförelse är ersättningen till medlemmar i PB-system en ren funktion av det belopp medlemmen och sponsorn bidragit med samt eventuell avkastning på denna investering. I PB-system bärs således den finansiella risken och livslängdsrisken av medlemmarna.

FB-utformningar användes typiskt sett i äldre sysselsättningsrelaterade system, där de skulle efterlikna förmånsformeln hos system för statsanställda. Antalet system av denna typ har minskat under åren. Nästan alla system som etablerats under de senaste 20 åren har en PB-utformning. Detta gäller både för sysselsättningsrelaterade och för lagstadgade system. Där medlemsstater har flyttat över en del av pensionssystemet från socialförsäkringen till privat förvaltade fonder med obligatoriskt deltagande, har de alltså alla använt FB-utformningar.

Avbrott i karriären har generellt sett större effekt på pensionen i PB- än i FB-system. Det beror på att ersättningen i det sistnämnda fallet inte nödvändigtvis beräknas lika noggrant utifrån förmånstagarens inbetalningshistorik som i ett PB-system.

Därför ger PB-system högre ersättningar till dem som har längre yrkeskarriärer och jämnare inkomster under sitt yrkesverksamma liv. De som är arbetslösa under längre perioder av sitt yrkesverksamma liv eller som har avbrott i sysselsättningen av andra skäl får sämre ersättning vid pensionering. I medlemsstater där fonderade pensioner beräknas spela en avsevärt viktigare roll i framtiden kan detta resultera i större förekomst av pensionärsfattigdom i utsatta grupper med sämre arbets- och inkomsthistorik.

Beroende på vilken exakt roll tilläggspensioner spelar i en specifik medlemsstats pensionssystem kan det vara viktigt att betala insatser på en viss nivå eller att kreditera avbrott i karriären (särskilt arbetslöshet, sjukdom/funktionshinder, föräldraskap och föräldraledigheter) för att säkerställa den slutgiltiga pensionsinkomstens tillräcklighet. Vissa länder har infört ”solidaritetsinslag” i sina lagstiftade fonderade system. Andra länder har gjort detsamma i sysselsättningsrelaterade system genom att till exempel kompensera för vissa perioder utan aktiv sysselsättning (alltså att staten betalar insatserna vid perioder av föräldraledighet eller arbetslöshet). Kostnaden för sådana regler kan dock vara betydande och även påverka motivationen att arbeta.

I medlemsstater som förlitar sig mer på privata system måste sambandet med minimiersättning eller inkomstprövad universell inkomst vid pensionen utformas noga. Om det finns en inkomstprövad pension kan det få vissa att avstå från att spara, eftersom ytterligare inkomster från sparande skulle kunna leda till sänkning av inkomstprövade förmåner. Storbritannien, till exempel, har försökt bemöta detta problem genom att använda ”besparingskredit”, en minskande tilläggsersättning som belönar besparingar hos dem som är berättigade till inkomstprövade förmåner. Men att ha ett avsmalnande stöd på detta sätt är dyrare, eftersom täckningen blir större. Samtidigt som de uppmuntrar utnyttjande genomför därför Storbritannien också reformer i pensionskrediten som en del av ett större pensionsreformpaket, för att se till att det har lämplig inriktning och är kostnadseffektivt.

Risken med livslängd: utbetalningsfasen

Hur utbetalningsfasen organiseras i privata system påverkar förmånernas tillräcklighet. Systemets utformning bör erbjuda tillräckligt skydd mot inflations- och efterlevanderisker och mot lång livslängd.

Det finns tre breda grupper utbetalningsprodukter.

> **Livräntor** är vad som oftast används som utbetalningsprodukt i obligatoriska eller semiobligatoriska PB-pensionssystem. De ger löpande utbetalningar till förmånstagare med försäkring mot biometriska risker som lång livslängd. De ger även möjlighet till efterlevandeskydd vid dödsfall, baserat på tabeller över förväntad livslängd.

> **Engångsbetalningar** ger en enda utbetalning till förmånstagare, vilket lämnar ansvaret till dem att se till att detta ger en tillräcklig inkomstpott under pensionen. I en betydande del av länderna kan medborgarna välja att ta ut hela eller betydande delar av pensionsbesparingarna som engångsbetalningar.

> **Löpande betalningar** ger periodiska utbetalningar, men utan försäkring mot lång livslängd – i stället minskar det tillgängliga kapitalet med varje uttag.

Möjligheten för pensionssystemens medlemmar att välja mellan livräntor, löpande betalningar eller engångsbetalningar varierar stort mellan medlemsstaterna. I de flesta länder där privata, fonderade system är obligatoriska är livräntor obligatoriska (till exempel Estland och Rumänien). Det finns också krav på att ta upp livränta i vissa sysselsättningsrelaterade pensioner (till exempel i Nederländerna), medan pensionssparande i andra länder kan tas ut som engångsbetalningar under specifika förhållanden (till exempel i Storbritannien).

Bara livräntor skyddar mot risken med lång livslängd

Livräntor garanterar en inkomst hela livet oavsett livslängd och är på så sätt det säkraste sättet att få en inkomst vid pension. De är vanliga i många länder (i vissa är de det enda tillgängliga alternativet), men där de är frivilliga är de inte så utbredda som man hade kunnat hoppas. Det beror på att vi människor kan vara en aning kortsiktiga när det gäller den ekonomiska framtiden, i synnerhet har vi en tendens att underskatta vår förväntade livslängd och väljer ofta löpande betalningar eftersom det ger oss möjligheten att lämna eventuellt kvarvarande pengar i arv. Med livräntor kan det återstående utbetalningsflödet ärvas under endast en garanterad period (om detta alternativ väljs), vilket därför kan förefalla mindre attraktivt. Då förmåner från privata system ofta kompletterar livstidsförmåner från offentliga system kan man lockas att ta ut sin privata pension som engångsbetalning för att öka sin kortsiktiga konsumtion. Även om detta ibland kan verka meningsfullt, kommer det förutsedda bidraget till pensionens tillräcklighet från privata system därefter att saknas från pensionspaketet. Även om löpande betalningar eller engångsbetalningar ibland kan omvandlas till livräntor sker detta sällan utan tvång. Eftersom risken att förmånstagaren överlever de tillgängliga medlen blir allt större med längre medellivslängd är endast livräntor fullt lämpade åt att säkerställa tillräcklighet.

Balansering av de finansiella riskerna

Avkastningen – förhållandet mellan de pengar som tjänats in eller förlorats på en investering i förhållande till det belopp som investerats – tenderar att fluktuera påtagligt över tid, vilket innebär betydande risker för tillräckliga pensioner. Om avkastningen är lägre måste pensionsspararna vara kvar på arbetsmarknaden under fler år för att bidra längre och säkerställa samma ersättningsnivåer. För att ge människor tillräcklig information om den förväntade pensionsnivån vid pensionering, så att de kan fatta beslut om att eventuellt delta ytterligare på arbetsmarknaden, måste man göra antaganden om beräknade långsiktiga avkastningar med en rimlig noggrannhetsnivå. I detta sammanhang är välfungerande tillsynsmyndigheter och effektiva ekonomiska regelverk avgörande. Framtida ersättningar beror både på nettoavkastning under ”insamlingsfasen” och på försäkringstekniska beräkningar som avgör ersättningar under ”utbetalningsfasen”. Båda dessa faser är lika viktiga och kräver noggrann utformning och övervakning.

Lagstiftare i de flesta medlemsstater har infört åtgärder för att mildra investeringsriskerna, men få har infört någon direkt mekanism med garantier mot investeringsrisker under insamlingsfasen. När det gäller garantier under utbetalningsfasen finns det allt fler som efterlyser att de som levererar de finansiella tjänsterna ska ha återförsäkringar som täcker deras åtaganden om de skulle misslyckas.

Balansering av risk, säkerhet och rimlig kostnad

Åtgärder som skyddar mot ekonomiska risker har sin kostnad. Strama regler riktade mot kortsiktig ekonomisk stabilitet kan bli kontraproduktiva om stora och snabba ökningar i premienivåerna krävs för att återställa de ekonomiska reserverna efter en ekonomisk nedgång. Särskilt eftersom detta kan öka kostnaden för arbetskraft och minska utgifterna under en ekonomisk kris, vilket var fallet i början av förra decenniet i Nederländerna.

Att uppnå lämplig balans mellan kortsiktig säkerhet i pensionssystemen och pensionssystemens övergripande långsiktiga stadighet kvarstår som en utmanande uppgift för beslutsfattare och reglerare. Under de senaste decennierna har reglerna lättats upp i många medlemsstater för att låta pensionsfonder försöka nå större avkastning genom att investera en större andel av medlen i mer riskfyllda tillgångar. Förluster i den aktuella krisen har lett till efterfrågan på stramare regler för hur pensionsfonder investeras.

Minimiavkastning kan användas för att skydda besparingar mot investeringsrisker, men sådana garantier för med sig kostnader. Dessa kan vara både direkta – betalning av en försäkringspremie vid en kapitalgaranti – och indirekta – genom lägre avkastning totalt eftersom tjänstleverantören väljer en konservativare investeringsstrategi som endast siktar på att uppnå det mål som minimiavkastningen utgör.

Skydd av ersättningsnivåerna

Ersättningsnivåerna kan också få ett viktigt skydd mot investeringsrisker genom att de individuella placeringsstrukturerna ändras när människor närmar sig pensionsåldern. Därför rekommenderas att man utvecklar en så kallad ”lifecycle approach towards investments”: Med en sådan strategi kan yngre personer välja mer riskfyllda produkter med större chans att tjäna mer under livet och personer som närmar sig pensionen kan välja produkter med fast ränta för att undvika risken att tillgångarnas värde sjunker innan pensionsbesparingarna omvandlas till livränta.

Eftersom priset på livräntor varierar kan den summa som erhålls påverkas avsevärt av exakt vilken månad tillgångarna görs om till livränta. Därför är det viktigt att reglerare tillåter viss flexibilitet i den tidsram inom vilken tillgångar måste överföras till livräntor.

Påverkan från avgifter och kostnader

Administrativa avgifter som tas ut av pensionsfonder kan utgöra en betydande kostnad och därmed avsevärt minska pensionsnivåerna. Detta kan vara särskilt allvarligt för låginkomsttagare som kan ha svårt att samla på sig tillräckliga ersättningsnivåer. För privata fonderade pensionssystem är administrativa kostnader en nyckelvariabel att ta med i beräkningen. Kostnadskillnaderna kan på lång sikt innebära stora skillnader i pensionsersättning: till exempel äter en årlig avgift på en procent av tillgångarna på 40 år upp så mycket som 20 procent av de insatta medlen totalt ([1]). Regeringar har alltså en klar roll när det gäller att hålla kostnaderna låga och underlätta insamlandet av tillräckliga nivåer av framtida pensionsersättningar. Utmaningen är hur man reglerar avgiftsstrukturen för att upprätthålla en lämplig och motiverande utformning både för fonddeltagare och för fondförvaltare. Medlemsstaterna har hållningar som varierar från lösa till strikta regler för avgifter.

Övre gränser för avgifter

Det är osannolikt att ett sammanhang med lite öppenhet, få valmöjligheter för kunden och begränsad information kommer att ge låga kostnader av sig självt. Sannolikt krävs det därför specifika regler, i synnerhet övre gränser för avgifter. Vissa medlemsstater har angivit övre kostnadsgränser för förvaltningsavgifter eller för sammansatta kostnadsindikatorer, till exempel i Storbritannien. I andra länder sätts gränser för kostnadsstrukturen. I Italien är det till exempel inte tillåtet med dubbla förvaltningsavgifter: detta avskräcker pensionsfondförvaltare från att investera i aktiefonder som hanteras av andra fondförvaltningsföretag.

Det finns dock även nackdelar med kostnadstak. De kan till exempel ha ett oklart informationsinnehåll: de kanske lyckas hindra produkter med orimliga kostnader från att komma ut på marknaden, men de kan även begränsa konkurrensen genom att signalera att en viss kostnadsnivå, som inte nödvändigtvis är optimal, är acceptabel.

([1]) Om en person sparar 100 valutaenheter per år under 40 år blir det 4 000 valutaenheter i slutet av hans eller hennes yrkesbana (för enkelhetens skull räknar vi med en inflation och en realavkastning motsvarande noll). Om administrativa avgifter uppgår till en procent av tillgångarna per år uppgår de samlade avgifterna efter 40 till ungefär 720 valutaenheter. Detta innebär att avgiftsnivån som ett procenttal av den totala insatsen skulle uppgå till cirka 18 procent.

Bättre ekonomisk utbildning behövs

I och med införandet av fonderade, privat förvaltade system har pensionssystemen blivit mycket mer sammansatta. Människor kanske ombeds välja mellan olika pensionsprogramsleverantörer och ställs inför alternativ som rör hur deras insättningar investeras. För att incitamenten i systemets utformning ska fungera, och för att pensionsmarknaderna ska fungera, måste människor i allt större utsträckning fatta välinformerade beslut om pensionsprodukter, sina besparingar samt om yrkeslivets längd och tidpunkten för pensionering. När deltagarna ombeds ta större ansvar för sina pensioner behöver de förstå ekonomiska frågor för att kunna fatta välinformerade beslut. Faktum är att de som förstår ekonomiska frågor sämre troligen inte kommer att dra nytta av komplexare ekonomiska arrangemang, förutom att det är mindre troligt att de sparar inför pensionen. Utan ekonomisk utbildning kommer de som ställs inför ett stort urval eller komplicerade beslut att tendera att vara inaktiva. Detta understryker nödvändigheten av att använda automatisk registrering och standardalternativ för arbetstagare som kanske inte är motiverade att göra informerade val.

Att främja ekonomisk utbildning

Utbildning skiljer sig från information eftersom det förstnämnda kombinerar det sistnämnda med att bygga upp färdigheter och motivera till ändrat beteende. Båda har visat sig framgångsrika: till exempel så genomfördes i Irland en kampanj för att öka förståelsen för hur pensionssystemet fungerade. Åtgärden ledde till en samtidig ökning i personliga pensionskonton, särskilt inom målåldersgruppen 25–35 år. I sig kan medvetenhet i kombination med ekonomisk förståelse inte bara förbättra situationen för den enskilde konsumenten, utan också ge en skjuts åt marknaden för finansiella tjänster genom att öka konkurrensen.

Två studier om initiativ i medlemsstaterna för att ge ekonomisk utbildning har visat att information tillhandahålls från en mängd håll, från myndigheter för ekonomisk övervakning, inrättningar för läs- och skrivkunnighet hos vuxna, skuldrådgivningsmottagningar, socialarbetare, finansindustriförbund, mikrofinansorganisationer, konsumentrepresentanter, utbildningsmyndigheter, enskilda finansföretag och bostadsmyndigheter ([2]). Framför allt kunde dock nationella myndigheter identifieras som främsta drivkraft bakom sådana initiativ.

Europeiska kommissionens meddelande nyligen, som skissar de grundläggande principerna för tillhandahållande av högkvalitativ ekonomisk utbildning, visar dess stöd för sådana åtgärder ([3]). Kommissionen har även startat webbplatsen Doceta som utbildar konsumenter om de nationella marknaderna på gemenskapsspråken.

([2]) Observatoire du Crédit et de l'Endettement et al., FES (2007), "Better access to financial services and financial education", rapport om undersökningen om ekonomisk utbildning, april 2007 samt Evers and Jung (2007), "Survey on financial literacy schemes in the EU-27", november 2007.

([3]) http://ec.europa.eu/internal_market/finservicesretail/docs/capability/communication_en.pdf

Förbättrad information

Vägledning och regler skiljer sig mycket åt mellan länderna, men man kan känna igen vissa trender – inte minst mot större enkelhet. I synnerhet har man betonat behovet att använda ett enklare språk för att inte förvirra medborgare (till exempel i Irland och Spanien).

Informationen ska anpassas efter människornas behov och deras förhållanden. Allmän vägledning är inte lämplig för alla individer, och när man erbjuder enkel och tydlig information är det risk för att den är så allmängiltig att den blir meningslös. Detta har lett till efterfrågan på personanpassad rådgivning, även om sådan kan vara dyr och svår att implementera.

All slags information, framför allt personanpassad, väcker frågan om ansvar. Den som tillhandahåller informationen kan även ses som ansvarig för dess kvalitet och hur den används. Det kan göra leverantörer tveksamma, av rädsla för att hållas ansvariga för oförutsedda resultat, till att tillhandahålla all form av information som kan uppfattas som råd bortom det allmängiltiga .

Påverkan från skattepolitiken

Målet med skattelättnader för fonderade, privat förvaltade pensionssystem är att belöna privat sparande för att säkerställa högre levnadsstandard vid pensioneringen, vilket sker både genom uppmuntran av mer privat sparande och genom bidrag till slutsumman. Hur effektiva dessa verktyg är och hur mycket de kostar beror uppenbart på ifall ytterligare besparingar görs. Det finns många olika faktorer som påverkar människors pensionsbesparingar, till exempel råd från finansrådgivare och uppmuntran från arbetsgivare. Inom detta ramverk menar ett antal medlemsstater att skattelättnader spelar en viktig roll som incitament för att enskilda ska gå med och delta i pensionssystemet. Sådana skattelättnader kan vara dyra att tillhandahålla. Prognoser från OECD (The Organisation for Economic Cooperation and Development) antyder att demografiska förändringar kommer att leda till ökning av intäkterna från beskattning av pensionsinkomster från fonderade system, men att kostnaderna för skattelättnaderna även i fortsättningen kommer att väga mer än de insamlade statsintäkterna ([4]).

([4]) Pablo Antolin, Alain de Serres och Christine de la Maisonneuve (2004), "Long-term budgetary implications of tax-favoured retirement plans", Economics Department Working Papers nr 393, OECD.

Fördelarna med skattemässiga incitament är osäkra

Vidare saknas det tydliga bevis för hur effektiva skattelättnader är för att uppmuntra medborgare att investera mer i pensioner. Det är till exempel inte säkert att skattesubventioner faktiskt skapar ytterligare besparingar snarare än att bara avleda befintliga besparingar. Om besparingarna bara avleds är skattelättnader både dyra och ineffektiva, eftersom de belönar sparande som skulle ha ägt rum även utan dem.

En annan fråga kring skattelättnader är vem som drar nytta av dem, både vad gäller större incitament och större besparingar. Material i pensionsplanen US 401(k) i Förenta staterna visar att medel- och låginkomsttagare är mer benägna att svara på sparandeincitament som skapar besparingar, och höginkomsttagare på sådana som förskjuter besparingar ([5]). Även om detta tyder på att skattelättnader bäst riktas mot låg- och medelinkomsttagare, visar uppgifter från Förenta staterna, Storbritannien och Kanada även att utnyttjandegraden är högre bland höginkomsttagare (vad gäller deltagande och premienivåer) ([6]). Utformandet av vissa skattelättnadssystem tycks gynna höginkomsttagare, samtidigt som skattelättnadernas komplicerade natur kan leda till förvirring. Dessutom är det ofta endast de med högre inkomster som har tillgång till oberoende ekonomisk rådgivning för att till fullo kunna utnyttja skattelättnader.

I vissa medlemsstater förekommer ytterligare fördelar för individuella pensionssparanden via direkt statligt stöd (till exempel Tyskland och Österrike). Matchande bidrag eller betydande pensionsbidragssubventioner gör det möjligt att rikta in satsningen på låginkomsttagare som behöver spara mer och ger mycket bättre valuta för pengarna för småsparare. Det är också mycket enklare att förstå och låter sig därför bättre riktas mot människor utan tillgång till ekonomisk rådgivning.

Med tanke på bristen på tydliga bevis rörande de ekonomiska incitamenten hos skattelättnader och den avsevärda kostnaden i offentliga budgetar finns det utrymme för medlemsstaterna att titta på alternativ för skattelättnader, särskilt när det gäller effekten på rimlighet och hållbarhet.

([5]) Sheena S. Iyengar, Wei Jiang och Gur Huberman, "How much choice is too much?: Contributions to 401(k) retirement plans".

([6]) Pablo Antolin, Alain de Serres och Christine de la Maisonneuve (2004), "Long-term budgetary implications of tax-favoured retirement plans", Economics Department Working Papers nr 393, OECD, juni.

Bättre övervakning behövs

Det finns en växande trend att föra risken bort från staten och mot privata institutioner och enskilda individer. En sådan strategi kan verka ekonomiskt hållbar, men om det uppstår problem med rimligheten kan ansvaret för att garantera den återigen falla på staten. Som sådan måste utvecklingen av fonderade pensioner och deras möjliga effekter på behovet av rimlighet övervakas samtidigt som det krävs mer jämförbar information från medlemsstaterna.

När privata pensioner blir allt viktigare krävs stora förbättringar av de verktyg som används för att övervaka dem. I vissa medlemsstater delas data upp utifrån olika kriterier, medan i andra insamlandet och uppdelandet av data är mycket mer begränsad – särskilt där privata system nyligen har introducerats. Det krävs omfattande information för att förstå den fulla effekten av att privat pensionssparande får en allt större vikt – särskilt för att bedöma framtida inkomster vid pensionering och för att identifiera de grupper som inte sparar, och som alltså kan få lägre inkomster vid pensionering.

För närvarande kan den relativa påverkan från olika strategier i medlemsstaterna inte jämföras korrekt. Därför förblir deras relativa fördelar något otydliga. Länderna skulle dra nytta av mer utförlig och jämförbar information för att bättre kunna förstå strategiernas påverkan och för att bättre kunna utvärdera dem när de väl är införda.

Ytterligare satsningar behövs för att förbättra ramverket för fonderade pensioner (i synnerhet lagstiftade sådana). Det finns ett klart behov av att förbättra övervakningen av utvecklingen av fonderade pensioner och deras möjliga effekter på rimligheten. Verktyg måste utvecklas för övervakning av framtida framsteg samt för bättre utvärdering av den aktuella situationen; i synnerhet måste jämförelser mellan länderna och tillförlitligheten hos nationella data säkerställas (till exempel måste problemet med täckning och dubbel beräkning för individer som deltar i privata pensionssystem lösas). Oberoende datakällor är dock under utveckling, främst från Eurostat och OECD (se ruta).

Källor för harmoniserade uppgifter är fortfarande under utveckling

Källa	Tillgängliga data
Eurostat – Det europeiska systemet för integrerad statistik över socialt skydd (ESSPROS)	Utgifterna för pensioner delas upp utifrån vilka typer av ersättningar som betalas ut, insatser utifrån typen av insats (arbetsgivare, regering, anställda). http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/living_conditions_and_social_protection/introduction/social_ protection
Eurostat – Statistik rörande företagsstrukturer (SBS)	Arbetsrelaterade system (med undantag för Spanien och Portugal, där statistiska data omfattar både arbetsrelaterade system och individuella system) uppdelade på variabler om antalet medlemmar, befolkningsstatistik för pensionsfonder och variabler om redovisning, internationalisering och sysselsättning. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/european_business/data/database
Eurostat – EU-statistik om inkomst och levnadsvillkor (SILC)	Uppdelning av disponibel inkomst (inklusive alla typer av pensioner och överlevandeförmåner) och variabler för individuella privata pensioner. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/living_conditions_and_social_protection/introduction/income_social_inclusion_living_conditions
OECD – Global pensionsstatistik (GPS)	För fonderade pensionssystem, inklusive fonderade pensionssystem och system med bokföringsmässiga avsättningar, samt pensionsförsäkringsavtal som är arbetsplatsbaserade eller tillgängliga direkt på detaljhandelsmarknaden (personliga pensionssystem). Omfattar obligatoriska och frivilliga arrangemang. Data omfattar system där förmåner betalas av en enhet inom privat sektor (klassificeras som privat pensionssystem av OECD) samt de som betalas ut av en enhet från offentlig sektor. www.oecd.org/daf/pensions/gps
OECD – EU 2007 Survey	Den ger faktorer om fördelningen av medlemskap efter status (aktiva, överlämnade medlemmar och pensionärer) och efter inkomstklasser (till exempel mindre än genomsnittsinkomsten, från genomsnittsinkomst till två genomsnittsinkomster, mer än två genomsnittsinkomster), åldersgrupper och kön för vissa medlemsstater http://www.oecd.org/document/8/0,3343,en_2649_34111_38958856_1_1_1_1,00.html#contents

Krisens påverkan

Nedanstående figur kan illustrera den ökande betydelsen av förfinansierade system i det övergripande pensionspaketet, så som det förutses av medlemsstaterna vid tidpunkten när rapporten som denna broschyr baseras på antogs (april 2008). Den visar kursen för täckning och andel av pensionärsinkomster som förfinansierade system förväntades ta i olika medlemsstater fram till 2050.

Pensionsfonders verkliga avkastning på investeringen i valda OECD-länder

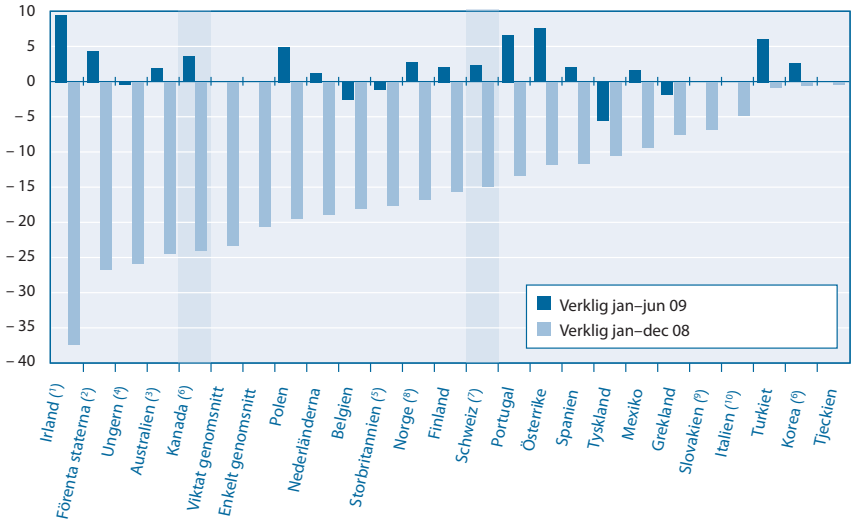

(1) Avkastningen på investeringen ”jan–jun 2009” är en uppskattning från OECD.
(2) Uppskattning inklusive den från IRA.
(3) Data härrör sig till APRA-reglerade enheter med fler än fyra medlemmar och med minst 50 miljoner AUD i tillgångar totalt.
Avkastningen på tillgångarna är nettointäkter efter skatt delat på genomsnittliga tillgångar för perioden.
(4) Data härrör sig till obligatoriska pensionsfonder. Nominala avkastningsdata för frivilliga pensionsfonder är 4,63 procent (– 10,67 procent för 2008).
(5) Avkastningen på investeringen ”jan–dec 2008” är en uppskattning från OECD.
(6) Data härrör sig till perioden januari till mars 2009.
(7) Data härrör sig till perioden januari till augusti 2009.
(8) Data relaterar till ett avsnitt som består av de största privata och kommunala pensionsfonderna, vilka står för ungefär 80 procent av de totala samlade tillgångarna.
(9) Data härrör sig till andra pelarens pensionsfonder. Nominala avkastningsdata för tredje pelarens pensionsfonder är – 0,16 procent (– 1,93 procent för 2008).
(10) Data hänvisar till kontraktsenliga pensionsfonder. Nominala avkastningsdata för öppna pensionsfonder är 3,0 procent (– 14,0 procent för 2008).
(11) Beräknade data. Nettoavkastningen för investerare motsvarar 0,34 procent för 2008, efter extra finansiering från fondens förvaltare.

Källa: OECD:s Globala pensionsstatistik och OECD-uppskattningar.

Men när en finansiell kris av aldrig förut skådad omfattning tog sin början under tidiga hösten 2008 och följdes av en djup ekonomisk nedgång, så led fonderade pensionssystem en betydande minskning i det bokförda värdet av tillgångar som de fortfarande inte har återhämtat sig från. Så som illustreras i OECD-diagrammet ovan hade pensionsfonder över hela Europa redan november 2008 upplevt en negativ realvinst på investeringarna i en omfattning på 15–35 procent.

Den efterföljande snabba ekonomiska nedgången och den snabbt växande arbetslösheten har gjort det svårt att upprätthålla de hoppfulla förväntningarna att snabb tillväxt skulle låta aktiva inkomsttagare att bygga upp extra fonderade pensioner för sig själva samtidigt som de finansierade pensioner för sina föräldrar och mor- och farföräldrar. Istället har ett antal av de ambitiösare länderna varit tvungna att tillfälligt föra över en del av bidragen för de fonderade systemen tillbaka till finansieringen av fördelningssystemen och därmed förlänga tidsramen för uppbyggnaden av pensionsmedel.

Framtida kurser i täckning och andel av pensionärsinkomst från fonderade system; stiliserad illustration

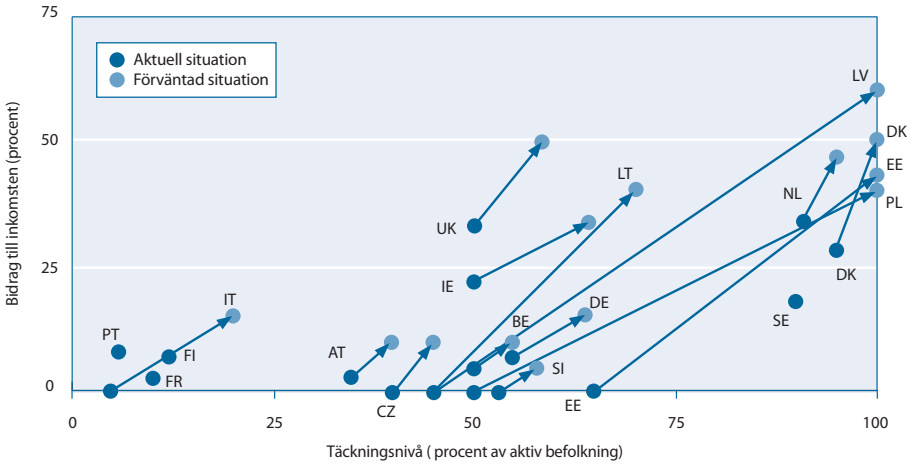

Slutsatser

Utvidgningen av förfinansierade privata pensioner som ett tillägg till lagstadgade fördelningssystem har förnyat och möjligen förstärkt förmågan för många medlemsstater att tillhandahålla rimliga och hållbara pensioner. Då utformningen av dessa system i flera medlemsstater antingen inte är avslutad eller ännu inte är optimal finns det ett stort utrymme för att förbättra den samlade prestandan för pensionsfonder som medel för socialt skydd. Vidare har krisen avslöjat hur sårbara fonderade system är för svängningar på finansmarknaderna och visat att beslutsfattare, reglerare och övervakare måste verka för en mer ansvarstagande förvaltning av människors pensionsbesparingar. Med de omfattande förluster som åsamkats, och med ännu större variation i möjligheten att ta upp de ekonomiska stötarna, är det uppenbart att utformningen av pensionsfonder och investeringsstrategier spelar en viktig roll. Vi kan dra viktiga lärdomar av skillnaderna i hur olika delar av unionen påverkats – om hur fonderade system kan förbättras och hur bättre balans kan uppnås mellan risk, säkerhet och rimlig kostnad för pensionssparare. Därför dyker nu en ny agenda upp i flera medlemsstater för nödvändiga ändringar i utformningen av fonderade system och för snabbt slutförande av ofullbordade delar i nya obligatoriska system – till exempel vad gäller säkrare standardalternativ, livsstilsändringar, avgiftstak, regler för livräntor, utbetalningsfasen och kapaciteten att absorbera chocker. Att fullgöra detta kommer att vara en viktig del av att återuppbygga och bibehålla allmänhetens förtroende för fonderade, privat förvaltade pensioner. Krisen har dessutom understrukit hur pensionsfonder kommer att ha en viktig funktion i åtgärder för att stabilisera finansmarknader. Inom detta och inom andra områden kan behovet av bättre reglering även ha en europeisk dimension.

Ytterligare information	
Generaldirektorat med ansvar för sysselsättning, socialpolitik och lika möjligheter	http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=443&langId=sv
Full rapport från Kommittén för socialt skydd	http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=752&langId=sv &moreDocuments=yes
Kommittén för socialt skydd	http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=758&langId=sv
OECD	http://www.oecd.org/home
Eurostat	http://epp.eurostat.ec.europa.eu
Dolceta	http://www.dolceta.eu

Europeiska kommissionen

Privata pensionssystem. Deras betydelse för rimliga och hållbara pensioner

Luxemburg: Europeiska unionens publikationsbyrå

2010 — 26 s. — 14.8 × 21 cm

ISBN 978-92-79-15201-6
doi:10.2767/15045

Pensionssystemen håller på att reformeras. Medlemsstaterna står inför utmaningen med en åldrande befolkning som sätter stor press på de befintliga pensionssystemen. I den här broschyren granskas den allt större betydelsen av privat förvaltade, fonderade pensionssystem. Den finns i tryckt form på engelska, franska och tyska, samt i elektronisk form på alla andra officiella EU-språk.

Hur hittar man EU:s publikationer?

Gratispublikationer

- Genom EU Bookshop (http://bookshop.europa.eu).
- Hos Europeiska unionens representationer och delegationer.
  Adressuppgifter finns på Internet (http://ec.europa.eu/) eller kan fås från fax +352 292942758.

Avgiftsbelagda publikationer

- Genom EU Bookshop (http://bookshop.europa.eu).

Avgiftsbelagda prenumerationer (t.ex. årsabonnemang på *Europeiska unionens officiella tidning* och på rättsfallssamlingen från Europeiska unionens domstol)

- Genom ett av Europeiska unionens publikationsbyrås försäljningsombud (http://publications.europa.eu/others/agents/index_sv.htm).

KE-32-10-215-SV-N

2010
Europeiska året
för bekämpning
av fattigdom och
social utestängning

www.2010againstpoverty.eu

Är du intresserad av **publikationerna** från generaldirektoratet för sysselsättning, socialpolitik och lika möjligheter?

Du kan ladda ner dem eller kostnadsfritt prenumerera på dem via webbsidan:
http://ec.europa.eu/social/publications

Du är också välkommen att anmäla dig för att få Europeiska kommissionens kostnadsfria *Social Europe e-newsletter* på
http://ec.europa.eu/social/e-newsletter

http://ec.europa.eu/social

www.facebook.com/socialeurope

Publikationsbyrån

ISBN 978-92-79-15201-6

9 789279 152016